

DOI 10.31558/2307-2318.2024.2.19

УДК 336:330.3

JEL Classification: G21, G31, C40

Заюков І.В.,

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ,

[https:// www.orcid.org/0000-0002-7225-2827](https://www.orcid.org/0000-0002-7225-2827)i.Zayukov@vtei.edu.ua**КОРОТКОСТРОКОВІ КРЕДИТИ БАНКІВ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ
НА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ**

Банківське кредитування в військових умовах є важливим фактором активізації розвитку реального сектору економіки України. Акцентовано увагу на тому, що в основі управління пасивами підприємств України є визначення оптимальної структури між короткостроковими і довгостроковими зобов'язаннями. Тому метою статті є дослідження взаємозв'язку між питомою вагою короткострокових кредитів банків підприємств України за їх розмірами в загальній структурі поточних зобов'язань та рентабельністю діяльності підприємств України.

Розглянуто позитивні і негативні риси короткострокових і довгострокових кредитів для розвитку підприємств реального сектору економіки України. Проаналізовано обсяги поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу в 2013–2022 роках. Розраховано питому вагу поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань. Проаналізовано обсяги короткострокових кредитів банків наданих підприємствам бізнесу України в 2013–2022 роках. Розраховано темпи росту (падіння) обсягів короткострокових кредитів банків наданих підприємствам вітчизняного бізнесу. Розраховано питому вагу короткострокових кредитів банків за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань. Проаналізовано рівень рентабельності підприємств України в 2010–2022 роках. Побудовано лінійні рівняння регресії, які показують, що із зростанням питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань рентабельність підприємств знижується. З'ясовано, що зростання питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань на 1% призведе до зниження їх рентабельності на 2,71%. Розроблено прогноз рентабельності діяльності всіх підприємств України в 2022–2025 роках з урахуванням побудованого лінійного рівняння регресії. Визначено, що із зниженням рівня питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань в 2024 році порівняно із 2023 роком на 0,21 в. п. потенційно рівень рентабельності всіх підприємств України в 2024 році зросте на 0,57 в. п. та досягне прогнозного значення на рівні 11,38%.

Ключові слова: управління, кредити, рентабельність, модель, кореляційно-регресійний аналіз.

Стаття складається з 5 рисунків, 4 таблиць, 1 формули, 8 літературних джерел.

Код JEL Classification: G21, G31, C40.

Zayukov I.V.

Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Administration of the Vinnytsia Trade and Economic Institute of the State Trade and Economic University,
[https:// www.orcid.org/0000-0002-7225-2827](https://www.orcid.org/0000-0002-7225-2827)
Zivan@i.ua

SHORT-TERM LOANS OF BANKS AS A FACTOR OF INFLUENCE ON THE PROFITABILITY OF ENTERPRISES

Bank lending in military conditions is an important factor in revitalizing the development of the real sector of Ukraine's economy. Attention is focused on the fact that the basis of the management of liabilities of Ukrainian enterprises is the determination of the optimal structure between short-term and long-term obligations. Therefore, the purpose of the article is to study the relationship between the specific weight of short-term bank loans of Ukrainian enterprises according to their size in the overall structure of current liabilities and the profitability of Ukrainian enterprises.

The positive and negative features of short-term and long-term loans for the development of enterprises in the real sector of the economy of Ukraine are considered. The volumes of current liabilities and provision of domestic business enterprises in 2013–2022 were analyzed. The specific weight of current liabilities and provision of domestic business enterprises by the size of enterprises in 2013–2022 in the general structure of current liabilities was calculated. The volume of short-term bank loans granted to business enterprises of Ukraine in 2013–2022 was analyzed. The rate of growth (decrease) in the volume of short-term bank loans granted to domestic business enterprises was calculated. The specific weight of short-term bank loans by the size of enterprises in 2013–2022 in the overall structure of current liabilities was calculated. The level of profitability of Ukrainian enterprises in 2010–2022 was analyzed. Linear regression equations were constructed, which show that with the growth of the specific weight of short-term bank loans of Ukrainian enterprises in the overall structure of current liabilities, the profitability of enterprises decreases. It was found that a 1% increase in the specific weight of short-term loans of banks of enterprises of Ukraine in the total structure of current liabilities will lead to a decrease in their profitability by 2.71%. A forecast of the profitability of all enterprises of Ukraine in 2022–2025 has been developed, taking into account the constructed linear regression equation. It was determined that with a decrease in the level of the specific weight of short-term loans of banks of enterprises of Ukraine in the general structure of current liabilities in 2024 compared to 2023 by 0.21% p. Potentially, the level of profitability of all Ukrainian enterprises will increase by 0.57% in 2024. p. and will reach the forecast value at the level of 11.38%.

Key words: management, loans, profitability, model, correlation-regression analysis.

Актуальність дослідження пов'язана із тим, що важливим локомотивом розвитку економіки України в сучасних військових умовах, поруч із іноземним кредитуванням, є розвиток вітчизняного банківського кредитування. Національний банк України у другому кварталі 2023 року провів опитування банків, яке засвідчило, що в 2023 році зріс оптимізм в банківській системі щодо кредитування корпоративного сектору та населення, зокрема зростає попит підприємств на банківське кредитування [1].

Банківське кредитування в умовах війни здатне активізувати процеси в сфері реального сектору економіки; сформувані підґрунтя для створення нових робочих місць та підвищити рівень реальної заробітної плати; забезпечити фінансову стійкість

підприємств України, зокрема релокованих; сприяти зростанню їх рентабельності тощо. Сьогодні банківському сектору більш вигідно надавати підприємствам реального сектору економіки України короткострокові кредити, ніж довгострокові. Так, за даними [2], Уряд України в 2023 році з метою залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій проводив політику щодо зростання доходності облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) до 22% річних. Це мотивувало банки здійснювати інвестування в ОВДП, які мають значно нижчий рівень ризику, ніж видача довгострокових кредитів корпоративному сектору і населенню. Підприємства не могли, за цих умов, розраховувати на довгострокові кредити, а мали можливість сподіватись на короткострокове кредитування, що значно знижує їхню прибутковість і платоспроможність. Тому в роботі акцентується увага на проблемі короткострокового кредитування банків підприємств України як фактору впливу на рентабельність підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми банківського кредитування розглядали в своїх дослідженнях багато вітчизняних і закордонних вчених. Дану проблематику в своїх працях розглядали такі вітчизняні вчені, як: О. Болдирев, В. Волощук, В. Глущенко, Л. Гуляєва, Б. Данилишин, О. Дзюблюк, Ю. Жежерун, А. Кацан, І. Лещук, Г. Музиченко, Л. Примостка, Н. Рогожнікова, В. Рошило, І. Сало та багато інших. Зміст категорій, зокрема – «рентабельність», «прибутковість», які характеризують ефективність виробництва досліджували вчені, зокрема такі, як: М. Бець, І. Бланк, О. Копилук, М. Коробов, Л. Лахтіонова, О. Мазуренко, В. Павловська, В. Посилаєв, Т. Приймак, О. Третяк, І. Топіха, С. Ярошенко та багато інших.

Так, відомий вчений України Б. Данилишин вважає, що в умовах рецесії баланс компаній корпоративного сектору економіки України погіршується, що мотивує їх мінімізувати боргове навантаження, зменшувати залучення кредитних ресурсів та активізувати процес погашення боргів за наданими кредитами [3].

Вітчизняний науковець В. Рошило в праці [4], наголошує на кризових процесах в економіці, зокрема на проблемах банківського кредитування. Вчений акцентує свою увагу на високий рівень кредитної залежності вітчизняних компаній; недовіру банків до перспектив розвитку бізнесу в умовах кризи, зокрема пандемії COVID-19 тощо.

Отже, стає зрозумілим, що циклічність розвитку економіки, особливо функціонування підприємств і банків в періоди рецесії, депресії впливає на їх можливості кредитувати або залучати кредитні банківські ресурси. В сучасних умовах війни ситуація із банківським кредитуванням суттєво змінюється, що вимагає дослідження його впливу на ефективність функціонування вітчизняних підприємств.

Формулювання цілей статті. *Метою статті є дослідження взаємозв'язку між питомою вагою короткострокових кредитів банків підприємств України за їх розмірами в загальній структурі поточних зобов'язань та рентабельністю діяльності підприємств України. Методом дослідження є кореляційно-регресійний аналіз.*

Виклад основного матеріалу. Під «кредитом», зокрема в широкому значенні в економічній літературі розуміють позичковий капітал банку у грошовій формі та в банківських металах, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання [4; 5]. Тобто в наведеному визначенні важливим елементом кредиту є, зокрема строковість. За строками користування кредитними ресурсами банківські кредити поділяються на *короткострокові кредити* (видаються на строк до одного року); *середньострокові кредити* (видаються на строк до трьох років); *довгострокові кредити* (видаються на строк понад трьох років). Тому в статті акцентуємо увагу на визначенні впливу саме короткострокових кредитів банків на рентабельність діяльності підприємств України за їх розмірами. Короткострокові кредити надаються банками

підприємствах реального сектору економіки за умов, наприклад, якщо: тимчасово існує дефіцит в обігових коштах; рівень витрат виробництва є досить високий; обмежений грошовий потік грошових ресурсів в звітному періоді; виникає потреба в погашенні поточних зобов'язань тощо [5].

Важливо в статті розглянути позитивні і негативні риси короткострокового кредиту для розвитку підприємств реального сектору економіки. Так, *позитивними рисами* залучення таких кредитів є можливість: швидкого залучення фінансових ресурсів; забезпечення підприємства обіговим капіталом; забезпечення перспектив розвитку в умовах кризових ситуаціях, зокрема в умовах війни. *Негативними рисами* залучення короткострокових кредитів є обмеженість в часі їх використання, що робить їх погашення більш ризикованими, ніж довгострокові кредити. Крім того, вони мають більш високий рівень відсоткової ставки, ніж при залученні довгострокових кредитів. Також варто виділити таку рису, як – низька мотивація банківської системи видавати короткострокові кредити. Оскільки вкладання своїх фінансових ресурсів в такий фінансовий інструмент, як – ОВДП, є менш ризикованими, при цьому балансується її ризик і дохідність. Окремо зробимо наголос, що обмеження видачі банками довгострокових кредитів знижує імовірність реалізації вітчизняними підприємствами інноваційних проєктів. Адже тривалість їх реалізації становить більше одного року. Це суттєво знижує потенційні можливості для підприємств отримувати високі рівні доходів, а це обмежує рентабельність. Тому важливо в статті провести аналіз обсягів поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу в 2013–2022 роках (рис. 1).

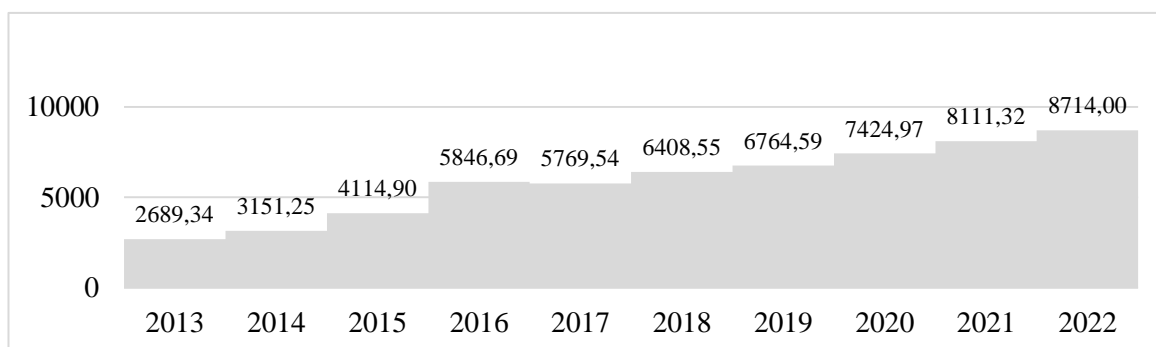

Рисунок 1 – Обсяги поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу в 2013–2022 роках, млрд. грн¹.

Джерело: взято із [6].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Аналіз обсягів поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу в 2013–2022 роках, як свідчать дані рис. 1, показав, що в 2022 році відповідні обсяги зросли порівняно із 2013 роком в 3,24 рази. Динаміка по відповідному показнику демонструє стабільне зростання, наприклад, в 2022 році порівняно із 2021 роком на 7,43%; в 2021 році порівняно із 2020 роком на 9,24%. Виникає необхідність в розрахунку питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань (таблиця 1).

Таблиця 1 – Питома вага поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань, %¹

Роки	За розмірами підприємств			
	Великі	Середні	Малі	Мікропідприємства
2013	31,62043	36,96748	31,41209	18,37352
2014	32,55463	35,67627	31,7691	17,88178
2015	31,6143	35,98113	32,40457	17,10349
2016	26,67017	31,59758	41,73225	24,61729
2017	31,67139	35,53383	32,79477	18,26971
2018	29,10916	38,36748	32,52336	18,64247
2019	30,45539	37,47534	32,06927	18,28662
2020	26,71191	38,02457	35,26353	20,18366
2021	28,31313	39,39687	32,29001	17,68295
2022	25,60828	37,5153	36,87642	20,70262

Джерело: розраховано автором за [1].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Аналізуючи дані таблиці 1 видно, що найбільша питома вага поточних зобов'язань і забезпечення підприємств вітчизняного бізнесу за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань фіксується за малими підприємствами, а найменша за мікропідприємствами. Так, в 2016 році за цим показником малі підприємства мали відповідну питому вагу на рівні 41,73%. Суттєво за період 2013–2022 років змінилась питома вага по великим підприємствам, яка в 2022 році становила – 25,61%, в 2013 році – 31,62%, тобто зниження відбулось на 6,01 в. п. Це відбулось за рахунок зростання відповідної питомої ваги по малим підприємствах із 31,41% в 2013 році до 36,88% в 2022 році або на 5,47 в. п. На рис. 2 проаналізуємо обсяги короткострокових кредитів банків наданих підприємствам вітчизняного бізнесу в 2013–2022 роках.

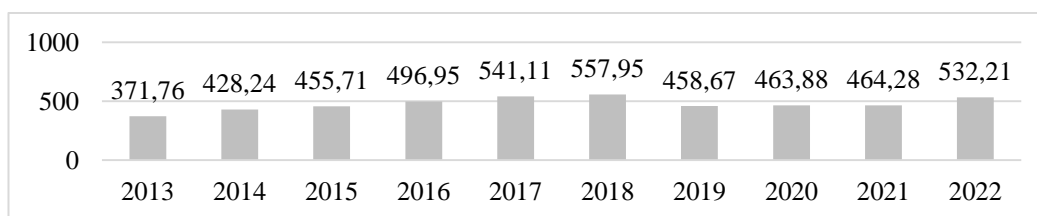

Рисунок 2 – Обсяги короткострокових кредитів банків наданих підприємствам бізнесу України в 2013–2022 роках, млрд. грн¹.

Джерело: взято із [6].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Так, наведені дані на рис. 2 показують, що обсяги короткострокових кредитів банків, які надані підприємствам України мають нестійку тенденцію розвитку. Починаючи із 2013 року вони почали зростати із 371,76 млрд. грн. до 557,95 млрд. грн. в 2018 році, або зростання становило за відповідний період – 50,08%. З 2019 року по 2021 рік ці обсяги скоротились, наприклад, в 2021 році порівняно із 2018 роком на 1,22%. В 2022 році обсяги короткострокових кредитів банків, які надані підприємствам України порівняно із 2021 роком зросли до 532,21 млрд. грн. або на 14,64%.

Доцільно в статті розрахувати та проаналізувати темпи росту (падіння) обсягів короткострокових кредитів банків наданих підприємствам вітчизняного бізнесу по відношенню до попереднього року (рис. 3).

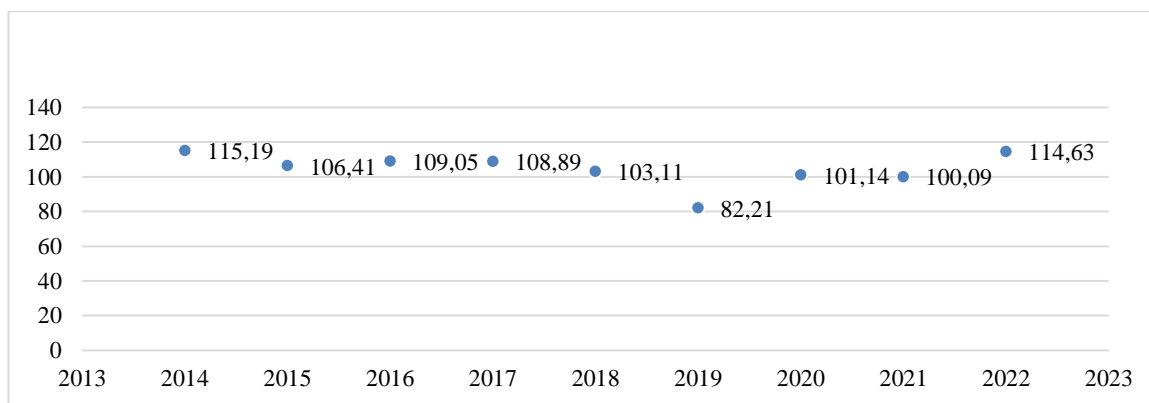

Рисунок 3 – Темп росту (падіння) обсягів короткострокових кредитів банків наданих підприємствам вітчизняного бізнесу по відношенню до попереднього року, %¹.

Джерело: розраховано автором за даними [6].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Розраховані темпи росту (падіння) обсягів короткострокових кредитів банків наданих підприємствам вітчизняного бізнесу по відношенню до попереднього року свідчать, що лише в 2019 році відбулось падіння відповідних темпів порівняно із 2018 роком на 82,21%. Найбільший темп росту обсягів короткострокових кредитів банків наданих підприємствам вітчизняного бізнесу зафіксований в 2014 році порівняно із 2013 роком – 115,19% та в 2022 році порівняно із 2021 роком – 114,63%.

Важливо в статті розглянути питому вагу короткострокових кредитів банків за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань (табл. 2).

Отже, дані наведені в таблиці 2 свідчать, що питома вага короткострокових кредитів банків за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань має тенденцію до скорочення, зокрема не залежно від розмірів підприємств. Найбільша відповідна питома вага була зафіксована в 2013 році, зокрема серед великих підприємств становила – 12,75%; серед середніх підприємств – 15,26%; серед малих підприємств – 13,21%; серед мікропідприємств – 14,42%. Якщо порівнювати значення відповідної питомої ваги в 2021 році із 2013 роком, то дана питома вага суттєво скоротилась та становить, зокрема серед великих підприємств – 6,19% (скорочення на 6,56 в. п.); серед середніх підприємств – 5,98% (скорочення на 9,28 в. п.); серед малих підприємств – 5% (скорочення на 8,21 в. п.); серед мікропідприємств – 5,27% (скорочення на 9,15 в. п.).

Таблиця 2 – Питома вага короткострокових кредитів банків за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань, %¹

Роки	За розмірами підприємств			
	Великі	Середні	Малі	Мікропідприємства
2013	12,75	15,26	13,21	14,42
2014	11,95	13,28	15,62	18,72
2015	11,85	9,78	11,75	13,39
2016	13,35	10,30	4,04	3,96
2017	11,52	8,33	8,45	8,99
2018	7,75	10,85	7,03	7,94
2019	7,62	6,50	6,32	7,51
2020	6,07	6,50	6,10	6,57
2021	6,19	5,98	5,00	5,27

Джерело: розраховано автором за [1].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Таким чином, найбільше серед підприємств України за їх розмірами скоротилась відповідна питома вага в 2013–2022 роках для середніх підприємств – 9,28 в. п. Скорочення питомої ваги короткострокових зобов'язань в загальній структурі поточних зобов'язань є цілком позитивним явищем. Тому в роботі є важливо проаналізувати вплив зниження даної питомої ваги на результативність діяльності підприємств України. Узагальнюючим показником результативності діяльності вітчизняних підприємств є їх рентабельність. Отже, виникає необхідність спочатку проаналізувати рівень рентабельності підприємств України в 2010–2022 роках. Даний аналіз наведений на рис. 3.

З рис. 3 видно, що від'ємний рівень рентабельності фіксується в періоди загострення військових подій в Україні в 2014–2015 роках та в 2022 році. Так, найвищий рівень рентабельності діяльності підприємств України становив в 2021 році – 10,1%, а найвище негативне значення даного показника зафіксовано в 2014 році – «мінус» 14,2%.

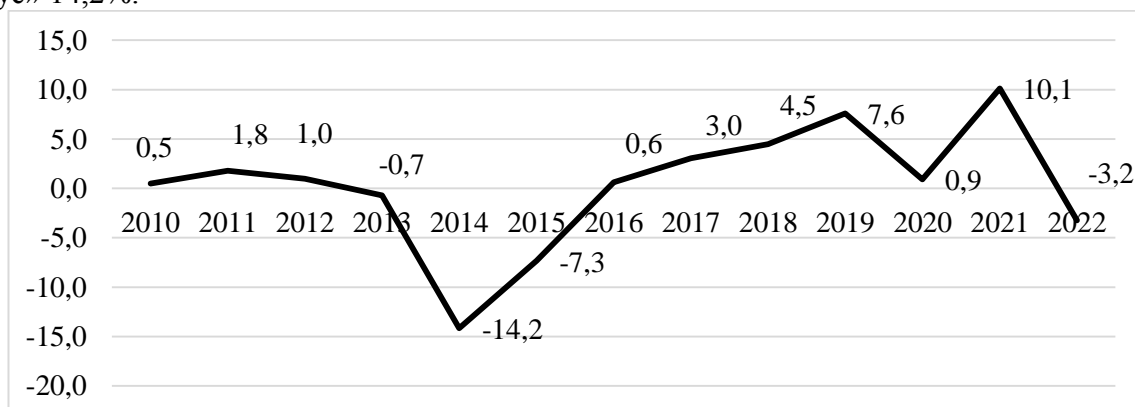

Рисунок 3 – Рівень рентабельності підприємств України в 2010–2022 роках, %¹.

Джерело: побудовано автором за даними [7].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Проаналізуємо вплив питомої ваги короткострокових кредитів банків за розмірами підприємств в 2013–2022 роках в загальній структурі поточних зобов'язань

(x) на рентабельність діяльності підприємств України за їх розмірами (Y). Науковим методом дослідження обрано кореляційно-регресійний аналіз. Даний аналіз дозволяє, зокрема: визначити характер і тісноту зв'язку між впливаючим фактором (x) на результативну ознаку – (Y); кількісно виміряти ступінь впливу (x) на (Y); прогнозувати значення (Y) за заданим параметром (x). За даними розрахунків визначено, що кореляційна модель має лінійну залежність, тому рівняння регресії буде мати наступний вигляд [8]:

$$Y_x = b_0 + b_1x,$$

де Y_x – лінійне рівняння; b_0 , b_1 – параметри (коефіцієнти) рівняння; x – фактор впливу.

Невідомі параметри рівняння регресії (b_0 , b_1) знайдені за способом найменших квадратів, шляхом розв'язання системи нормальних рівнянь. Оцінку статистичної надійності та об'єктивності рівняння регресії здійснено за допомогою таких показників, як: лінійного коефіцієнта кореляції (r); коефіцієнта детермінації (D); F-критерію (F); вибіркового коефіцієнта кореляції (z), стандартної похибки (S_e), нижньої границі довірчого інтервалу коефіцієнта кореляції (rL), верхньої границі довірчого інтервалу коефіцієнта кореляції (rU).

Статистичні дані для побудови кореляційно-регресійної лінійної моделі впливу питомої ваги короткострокових кредитів банків за розмірами підприємств роках в загальній структурі поточних зобов'язань (x) на рентабельність діяльності підприємств України за їх розмірами (Y) в 2013–2021 роках взяті із [6; 7]. Провівши розрахунки, було побудовано лінійні рівняння регресії за розмірами підприємств України. Для прикладу, наведемо побудовані лінійні рівняння регресії для всіх підприємств України (формула 1):

$$Y_x = 24,41 - 2,71x, \quad (2)$$

Таким чином, побудоване лінійне рівняння регресії для всіх підприємств України дозволило зробити висновок, що із зростанням питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань на 1% рентабельність їх діяльності знизиться на 2,71%. Результати оцінки статистичної надійності і адекватності економічним процесам побудованої лінійної моделі регресії (формула 1) для всіх підприємств України наведені в таблиці 3.

Отже, побудоване рівняння регресії (формула 1) характеризується статистичною надійністю та адекватністю і визначається наступними параметрами: $r =$ «мінус» 0,9; $D = 0,81$; коефіцієнт Фішера ($F = 5,081$) більше нормативного (табличного) значення ($F_t = 2,447$), тобто ($F > F_t$); $z =$ «мінус» 1,48; $S_e = 0,45$; $C_{95\%} = 1,96$; $rL =$ «мінус» 0,98 $rU =$ «мінус» 0,54. Далі узагальнимо в таблиці 4 результати проведення кореляційно-регресійного аналізу впливу питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України за їх розмірами в загальній структурі поточних зобов'язань (x) на рентабельність діяльності підприємств України (Y) в 2014–2021 роках.

Таблиця 3 – Результати проведення кореляційно-регресійного аналізу впливу питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань (x) на рентабельність діяльності підприємств України (Y) в 2014–2021 роках

Показник	Значення
Коефіцієнт кореляції (r)	-0,9
Коефіцієнт детермінації (D)	0,81
Об'єм вибірки (n)	8,00
Вибірковий коефіцієнт кореляції (z)	-1,48
Стандартна похибка (S _e)	0,45
Довірчий інтервал (с_95%)	1,96
Нижня 95% границя zI	-2,35
Верхня 95% границя zU	-0,60
Нижня 95% границя rI	-0,98
Верхня 95% границя rU	-0,54

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [6; 7].

Таблиця 4 – Результати проведення кореляційно-регресійного аналізу впливу питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України за їх розмірами в загальній структурі поточних зобов'язань (x) на рентабельність діяльності підприємств України (Y) в 2014–2021 роках

Показник	Значення	Модель
Для великих підприємств України		
Коефіцієнт кореляції (r)	-0,59	$Y_x = 16,67 - 1,55x,$
Коефіцієнт детермінації (D)	0,35	
Об'єм вибірки (n)	8,00	
Вибірковий коефіцієнт кореляції (z)	-0,67	
Стандартна похибка (S _e)	0,45	
Довірчий інтервал (с_95%)	1,96	
Нижня 95% границя zI	-1,55	
Верхня 95% границя zU	0,20	
Нижня 95% границя rI	-0,91	
Верхня 95% границя rU	0,20	
Для середніх підприємств України		
Коефіцієнт кореляції (r)	-0,79	$Y_x = 20,17 - 2,13x,$
Коефіцієнт детермінації (D)	0,62	
Об'єм вибірки (n)	8,00	
Вибірковий коефіцієнт кореляції (z)	-1,07	
Стандартна похибка (S _e)	0,45	
Довірчий інтервал (с_95%)	1,96	
Нижня 95% границя zI	-1,95	
Верхня 95% границя zU	-0,20	
Нижня 95% границя rI	-0,96	
Верхня 95% границя rU	-0,20	

Продовження табл.4

Для малих підприємств України		
Коефіцієнт кореляції (r)	-0,88	$Y_x = 18,39 - 2,70x,$
Коефіцієнт детермінації (D)	0,77	
Об'єм вибірки (n)	8,00	
Вибірковий коефіцієнт кореляції (z)	-1,36	
Стандартна похибка (S _e)	0,45	
Довірчий інтервал (с_95%)	1,96	
Нижня 95% границя zL	-2,24	
Верхня 95% границя zU	-0,48	
Нижня 95% границя rL	-0,98	
Верхня 95% границя rU	-0,45	
Показник	Значення	Модель
Для мікропідприємств України		
Коефіцієнт кореляції (r)	-0,86	$Y_x = 14,64 - 2,68x,$
Коефіцієнт детермінації (D)	0,74	
Об'єм вибірки (n)	8,00	
Вибірковий коефіцієнт кореляції (z)	-1,28	
Стандартна похибка (S _e)	0,45	
Довірчий інтервал (с_95%)	1,96	
Нижня 95% границя zL	-2,15	
Верхня 95% границя zU	-0,40	
Нижня 95% границя rL	-0,97	
Верхня 95% границя rU	-0,38	

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [6; 7].

Результати проведення кореляційно-регресійного аналізу впливу (x) на (Y), за даними 2014–2021 років, показали, що найбільший рівень коефіцієнта кореляції (r) фіксується для малих підприємств і мікропідприємств. Побудоване лінійне рівняння регресії для малих підприємств характеризується статистичною надійністю та адекватністю і визначається наступними параметрами: r = «мінус» 0,88; D = 0,77; коефіцієнт Фішера (F = 4,458) більше нормативного (табличного) значення (F_t = 2,447), тобто (F > F_t); z = «мінус» 1,36; S_e = 0,45; C_95% = 1,96; rL = «мінус» 0,98 rU = «мінус» 0,45. Побудоване відповідне рівняння для мікропідприємств також характеризується статистичною надійністю та адекватністю і визначається наступними параметрами: r = «мінус» 0,86; D = 0,74; коефіцієнт Фішера (F = 4,056) більше нормативного (табличного) значення (F_t = 2,447), тобто (F > F_t); z = «мінус» 1,28; S_e = 0,45; C_95% = 1,96; rL = «мінус» 0,97; rU = «мінус» 0,38. Тобто для малих підприємств і мікропідприємств із зростанням питомої ваги короткострокових кредитів банків в загальній структурі поточних зобов'язань рентабельність підприємства буде знижуватись. Тому для менеджменту вітчизняних підприємств є важливим забезпечувати оптимальний запас між короткостроковими і довгостроковими зобов'язаннями, що дасть можливість поліпшити ситуацію не тільки із їх рентабельністю, але і з ліквідністю і платоспроможністю. Крім того, із проведених розрахунків було з'ясовано, що побудоване рівняння для великих підприємств не

характеризується статистичної надійністю та адекватністю, адже коефіцієнт Фішера ($F = 1,776$) менше нормативного (табличного) значення ($F_t = 2,447$), тобто ($F < F_t$).

Побудовані лінійні рівняння регресії (залежно від розмірів підприємств України) дають можливість спрогнозувати рівень рентабельності діяльності підприємств України залежно від значень питомої ваги короткострокових кредитів банків в загальній структурі поточних зобов'язань, наприклад, на період до 2025 року. Ці значення були отримані в ході проведення трендового аналізу. Результати розрахунків проведеного трендового аналізу відображені на рис. 4.

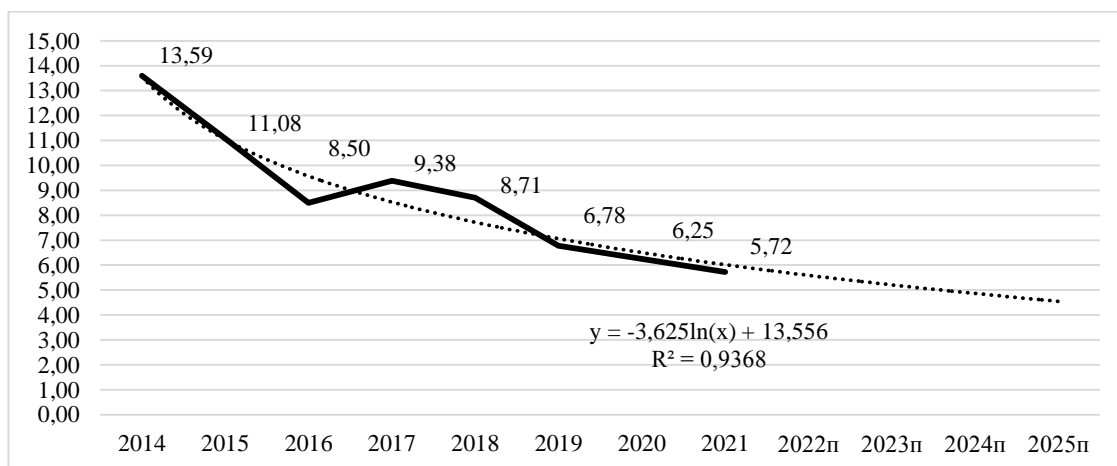

Рисунок 4 – Прогноз питомої ваги короткострокових кредитів банків наданих підприємствам України в загальній структурі поточних зобов'язань (х), %¹

Джерело: побудовано автором за даними [6].

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Відповідно до прогнозних значень питомої ваги короткострокових кредитів банків наданих підприємствам України в загальній структурі поточних зобов'язань в 2022–2025 роках (рис. 4) та побудованого лінійного рівняння регресії (формула 1) був побудований прогноз потенційного розвитку показника – рентабельності діяльності всіх підприємств України (рис. 5).

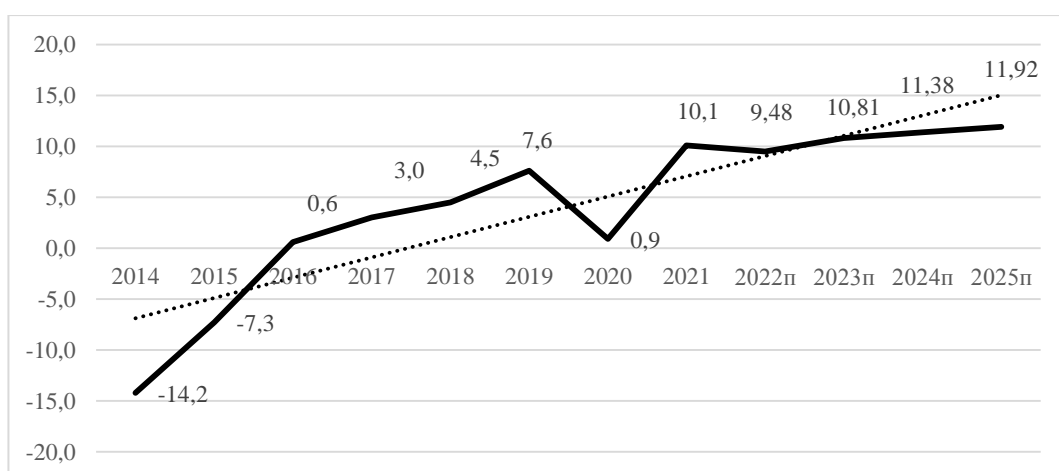

Рисунок 5 – Прогноз рівня рентабельності діяльності всіх підприємств України в 2022–2025 роках, %¹

Джерело: побудовано автором за даними [6; 7]

Примітка 1 – не враховуються дані по підприємствах на окупованих територіях.

Таким чином, зниження питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань буде позитивно впливати на рентабельність діяльності підприємств України. Наприклад, із зниженням рівня відповідної питомої ваги в 2024 році порівняно із 2023 роком на 0,21 в. п., рівень рентабельності всіх підприємств України потенційно може зрости в 2024 році на 0,57 в. п. та досягнути прогнозного значення на рівні 11,38%.

Висновки. В військових умовах розвитку вітчизняного бізнесу України залишається актуальним питання відновлення його кредитування. Попри позитивні тенденції активізації процесу кредитування підприємств України, зокрема малого бізнесу і мікропідприємництва, залишається важливим розв'язання проблеми збільшення обсягів довгострокового кредитування. Адже довгострокові кредити менш ризикові і дозволяють реалізовувати більш потужні і рентабельні інвестиційні проекти. Проведене дослідження виявило наявність залежності між питомою вагою короткострокових кредитів банків підприємств України за їх розмірами в загальній структурі поточних зобов'язань та рентабельністю діяльності підприємств України. Як результат, зокрема був виявлений відповідний вплив, який характеризується як від'ємним та обернено пропорційним. Тобто із зростанням рівня питомої ваги короткострокових кредитів банків підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань рівень рентабельності знижується. Так, побудовані лінійні рівняння регресії дозволило зробити висновок, що із зростанням питомої ваги короткострокових кредитів банків, зокрема для всіх підприємств України в загальній структурі поточних зобов'язань на 1% призведе до зниження їх рентабельності на 2,71%.

Перспективи подальших досліджень. Важливим у подальших наукових розвідках є дослідження виявлення взаємозв'язку між питомою вагою короткострокових кредитів банків в загальній структурі поточних зобов'язань та рентабельністю власного капіталу, рентабельністю активів, рентабельністю операційної діяльності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сайт Національного банку України. Опитування про умови банківського кредитування (3 квартал 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya-iii-kvartal-2023-roku> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Сайт Економічна правда. Що важливіше: кредитування підприємств чи «надприбутки» банків? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/22/704613/> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Сайт газети День. Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: <https://day.kyiv.ua/article/ekonomika/shcho-strymuye-zrostannya-kredytuvannya-v-ukrayini>.
4. Рошило В. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 54. С. 221–228.
5. Сайт Національного банку України. Закон України «Про споживче кредитування». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Law_15112016_1734-VIII (дата звернення: 01.04.2024).
6. Сайт Державної служби статистики України. Поточні зобов'язання і забезпечення підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2013–2021 роки. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2024).
7. Сайт Державної служби статистики України. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010–2022 роки. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2024).
8. Опря А.Т. Статистика: навч. посіб.. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.

REFERENCES

1. Sait Natsionalnoho banku Ukrainy. Opytuvannia pro umovy bankivskoho kredytuvannia [Website of the National Bank of Ukraine. Survey on bank lending conditions] (3 kvartal 2023 roku). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya-iii-kvartal-2023-roku> (data zvernennia: 01.04.2024).
2. Sait Ekonomichna pravda. Shcho vazhlyvishe: kredytuvannia pidpriemstv chy «nadpnybutky» bankiv? [Economic Truth website. What is more important: lending to enterprises or "surplus profits" of banks?] URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/22/704613/> (data zvernennia: 01.04.2024).
3. Sait hazety Den. Shcho strymuie zrostannia kredytuvannia v Ukraini? [Website of Den newspaper. What restrains the growth of lending in Ukraine] URL: <https://day.kyiv.ua/article/ekonomika/shcho-strymuye-zrostannya-kredytuvannya-v-ukrayini>.
4. Roshylo V. Bankivske kredytuvannia v Ukraini: suchasnyi stan, problemy ta shliakhy rozviazannia [Bank lending in Ukraine: current state, problems and solutions]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*. 2021. № 54. P. 221–228.
5. Sait Natsionalnoho banku Ukrainy. Zakon Ukrainy «Pro spozhyvche kredytuvannia [Website of the National Bank of Ukraine. Law of Ukraine "On Consumer Lending"]. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Law_15112016_1734-VIII (data zvernennia: 01.04.2024).
6. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Potochni zoboviazannia i zabezpechennia pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpriemstva za 2013–2021 roky [Website of the State Statistics Service of Ukraine. Current obligations and provision of enterprises by types of economic activity with distribution into large, medium, small and micro enterprises for 2013–2021]. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 01.04.2024).
7. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Rentabelnist operatsiinoi ta vsiiei diialnosti pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpriemstva za 2010–2022 roky [Website of the State Statistics Service of Ukraine. Profitability of operating and all activities of enterprises by types of economic activity with distribution into large, medium, small and micro enterprises for the years 2010–2022]. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 01.04.2024).
8. Opria A.T. Statystyka : navchalnyi posibnyk [Statistics: a study guide]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2012. 448 p.